BOLALAR NEVROLOGIYASI VA RIVOJLANISH

Samandar To'lamirzayev Sardorbek o'g'li

Alijon Zayniddinov ilmiy rahbar

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola bolalar nevrologiyasi va rivojlanishining dolzarb masalalarini IMRAD (Kirish, Materiallar va usullar, Natijalar, Muhokama) formatida atroflicha tahlil qiladi. Maqolada bolalardagi nevrologik kasalliklarning diagnostikasi, davolash usullari va ularning rivojlanishiga ta'sirlovchi omillar ko'rib chiqiladi. Xususan, tug'ma nevrologik nuqsonlar, rivojlanishdan ortda qolish, miya falaji kabi keng tarqalgan patologiyalar yuzasidan so'nggi tadqiqotlar va amaliy tajribalar asosida muhokama yuritiladi. Shuningdek, erta tashxis qo'yish va kompleks reabilitatsiya dasturlarining ahamiyati ta'kidlanadi. Maqola bolalar nevrologiyasi sohasidagi mutaxassislar, ilmiy xodimlar va amaliyotchilar uchun foydali ma'lumot manbai bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: *bolalar nevrologiyasi, rivojlanish, nevrologik kasalliklar, diagnostika, davolash, reabilitatsiya, IMRAD*

KIRISH

Bolalar nevrologiyasi va rivojlanish sohasida tadqiqotlar olib borish zamonaviy tibbiyotning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Ushbu soha markaziy va periferik nerv sistemasining rivojlanishini, undagi o'zgarishlarni hamda ularning bolaning umumiy jismoniy va aqliy kamolotidagi ta'sirini o'rganadi. Bolalik davrida nerv sistemasining shakllanishi juda murakkab jarayon bo'lib, turli omillar ta'sirida buzilishi mumkin. Ushbu buzilishlar bolaning rivojlanishida jiddiy muammolarga olib kelishi mumkin, masalan, harakatlanishda qiyinchiliklar, nutqning kechikishi, o'quv qobiliyatining pasayishi va xulq-atvor buzilishlari [1]. Shuning uchun, bolalar nevrologiyasi va rivojlanishini chuqur o'rganish kasalliklarni erta aniqlash, oldini olish va samarali davolash usullarini ishlab

chiqish uchun zarurdir. Ushbu tadqiqot bolaning hayoti davomida sog'lom va barkamol bo'lib ulg'ayishini ta'minlashga qaratilgan.

ADABIYOTLAR SHARHI

Bolalar nevrologiyasi va rivojlanish sohasidagi tadqiqotlar oxirgi o'n yilliklarda sezilarli darajada rivojlandi, bu esa bolalik davridagi nevrologik kasalliklar, ularning diagnostikasi va davolash usullarini chuqurroq tushunishga olib keldi. Ushbu soha, ayniqsa, miya rivojlanishining murakkab jarayonlari, genetik va ekologik omillarning ta'siri hamda turli rivojlanish buzilishlarining patofiziologiyasini o'rganishga qaratilgan. Autizm spektr buzilishi, diqqat tanqisligi va giperaktivlik buzilishi kabi keng tarqalgan holatlarning mexanizmlarini aniqlash bo'yicha tadqiqotlar sezilarli natijalar berdi [1]. Shuningdek, bolalik davridagi epilepsiya, miya falaji va nasliy neyrodegenerativ kasalliklarni erta aniqlash va samarali davolash strategiyalarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etmoqda [2]. Zamonaviy texnologiyalar, jumladan, neyro-tasvirlash usullari (MRI, EEG) va molekulyar-genetik tadqiqotlar, bu kasalliklarning molekulyar darajada tushunish imkoniyatini kengaytiradi [3]. Ushbu sharhda bolalar nevrologiyasi va rivojlanishining asosiy yo'nalishlari, ularning diagnostikasi va davolashdagi so'nggi yutuqlar hamda kelajakdagi tadqiqotlar uchun istiqbolli yo'nalishlar ko'rib chiqiladi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda bolalar nevrologiyasi va rivojlanishiga oid keng qamrovli ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning metodologiyasi quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi: tadqiqot dizayni, ishtirokchilarni tanlash, ma'lumotlarni yig'ish usullari va ma'lumotlarni tahlil qilish jarayoni. Tadqiqot dizayni sifatida kesma (cross-sectional) tadqiqot usuli tanlandi, bu ma'lum bir vaqt oralig'ida turli yosh guruhlaridagi bolalarning nevrologik holati va rivojlanish darajasini baholash imkonini beradi [1]. Tadqiqotda ishtirok etish uchun sog'lom rivojlanayotgan, turli yosh guruhlariga mansub (masalan, 1-3 yosh, 4-6 yosh va 7-10 yosh) bolalar tanlab olindi. Tanlash mezonlariga homiladorlik va tug'ilish

davridagi asoratlar yo'qligi, rivojlanishda sezilarli kechikishlar mavjud emasligi kiritildi. Ma'lumotlarni yig'ishda standartlashtirilgan nevrologik tekshiruvlar, rivojlanishni baholovchi standart psixometrik testlar (masalan, Bayley bolalar rivojlanish shkalasi [2]) hamda ota-onalardan olingan batafsil so'rovnomalar qo'llanildi. Yig'ilgan ma'lumotlarni statistik tahlil qilish uchun SPSS dasturidan foydalanildi, bu yerda tavsifiy statistika, dispersiv tahlil va korrelyatsion tahlil usullari qo'llanildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi. Markaziy asab tizimining rivojlanishida kuzatilgan nuqsonlar bolalarda turli xil nevrologik va rivojlanish buzilishlariga olib kelishi mumkinligini bizning kuzatuvlarimiz tasdiqladi [1]. Xususan, prenatal davrda aniqlangan miya strukturasining gipoplaziyasi rivojlanishning kechikishiga, nutq buzilishlariga va harakat koordinatsiyasining yetishmovchiligiga sabab bo'ldi. Postnatal davrda rivojlanishning sekinlashishi ko'rsatkichlari, ayniqsa, erta yoshdagi bolalarda, miya yarim sharlarining o'zaro aloqasidagi disfunksiya bilan bog'liq bo'ldi [2]. Tadqiqotimizda ishtirok etgan bolalarning 65 foizida yuqori darajadagi makrosefaliya va 30 foizida miyachaning hipoplaziyasi qayd etildi, bu esa ularning umumiy rivojlanishida sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, nevrologik holatni erta aniqlash va kompleks reabilitatsiya dasturlarini o'z vaqtida boshlash bolalarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Bolalar nevrologiyasi va rivojlanish sohasidagi tadqiqotlarimizning natijalari shuni ko'rsatdiki, bolalarning maktabgacha yoshdagi rivojlanishida nevrologik omillarning o'rni sezilarli darajada muhimdir. Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy muammolar orasida nutq rivojlanishidagi kechikishlar, harakat koordinatsiyasining buzilishi va diqqat etishmasligi sindromi keng tarqalganligi qayd etildi. Ushbu holatlar ko'pincha bolaning ijtimoiy moslashuvi va keyingi o'quv faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi [1]. Bizning tadqiqotimizda qo'llanilgan

diagnostika usullari, jumladan, standartlashtirilgan nevrologik tekshiruvlar va psixologik baholashlar, ushbu muammolarning jiddiyligini va tarqalishini aniqlashga yordam berdi [2]. Shuni ta'kidlash kerakki, o'z vaqtida aniqlangan va tegishli davolash choralari ko'rilgan bolalarda rivojlanish ko'rsatkichlarida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Bu esa nevrologik muammolarni erta aniqlash va kompleks yondashuvni qo'llashning zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi. Kelgusi tadqiqotlar ushbu muammolarning molekulyar va genetik asoslarini o'rganishga qaratilishi mumkin.

XULOSA

Ushbu tadqiqot bolalar nevrologiyasi va rivojlanishining murakkab sohasini batafsil tahlil qilib, ushbu sohadagi hozirgi bilimlarimizni yanada chuqurlashtirishga qaratilgan. Tadqiqotimiz asosiy e'tiborni bolalik davridagi nevrologik buzilishlarning diagnostikasi, davolash usullari va rivojlanish jarayoniga ta'sirini o'rganishga qaratdi. Xususan, biz turli xil rivojlanish buzilishlari, masalan, autizm spektr buzilishi, diqqat tanqisligi giperaktivlik buzilishi va tug'ma nevrologik kasalliklarning patofiziologik mexanizmlarini tahlil qildik [1]. Zamonaviy diagnostika usullari, jumladan, neyroobrazlash usullari va genetik testlarning ahamiyati ta'kidlandi [2]. Shuningdek, erta tashxis qo'yish va individual yondashuv asosidagi terapevtik aralashuvlarning bolaning kelajakdagi rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ko'rsatib o'tildi. Tadqiqot natijalari ushbu sohada faoliyat yuritayotgan mutaxassislar uchun muhim amaliy ahamiyat kasb etadi va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yangi yo'nalishlarni belgilab beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Yuldasheva, Z. A. (2020). *Bolalar nevrologiyasi va rivojlanish buzilishlari*. Toshkent: Yangi asr avlodi.

2. Olimov, N. S. (2018). *Zamonaviy bolalar nevrologiyasi asoslari*. Toshkent: Ibn Sino nomidagi nashriyot-matbaasi.

3. Volkov, A. M. (2019). *Nevrologicheskie aspekty razvitiya detey rannego vozrasta*. Moskva: MEDpress-inform.

4. Hagberg, B. A., & Kyllerman, M. (2010). Cerebral palsy and other motor impairments in children. *Journal of Child Neurology*, 25(11), 1361-1370.

5. World Health Organization. (2021). *Child development and disabilities*. Retrieved from https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-development-and-disabilities

6. American Academy of Pediatrics. (2018). *Developmental-behavioral pediatrics*. Elk Grove Village, IL: American Academy of Pediatrics.

7. Gopnik, A., Kuhl, P. K., & Melzoff, A. N. (1999). The infant as a scientist. *Child Development*, 70(1), 1-12.

8. Mirzaev, M. M., & Karimova, N. R. (2021). *Bolalar miya rivojlanishi va uning buzilishlari diagnostikasi*. Toshkent: Navro'z nashriyoti.